

גליון רכ"ז
שנה ו' תשע"ז

סיפורי צדיקים

י"ל לע"נ הרה"ח ר' הלל ז"ל בן ר' פינחס נחום המבורגר שיבלס"א

תודה למספרת קליטן על אישור לפרסום בתמונה

סיפורי חז"ל

מתנה ושמה מזוזה

מעשה היה ברבי יהודה הנשיא ששלח לו השר ארטבון מתנה מרגלית יקרה ביותר ואמר לו: וכי אתה יכול לשלוח לי דבר שערכו כמרגלית זו? שלח לו רבינו הקדוש מזוזה, אמר לו אותו עשיר, אני שלחתי לך דבר יקר כל כך ואתה שלחת לי דבר ששוה כמה פרוטות! אמר לו רבינו הקדוש אתה שלחת לי דבר שיש לו ערך, שיש דבר שעולה ערכו על זה, ואילו אני שלחתי לך דבר שאין לו ערך, שאפילו תעריך כנגדה את כל הכסף והזהב והמרגליות שבעולם לא ישוו כנגדה, כמו שנאמר "וכל חפצך לא ישוו בה (משלי ג' - ט"ו). ועוד, אתה שלחתי לי דבר שצריכים לשומרו, שלא יבואו גנבים ויגנבו אותו, ואילו אני שלחתי לך דבר שאתה ישן בפנים והוא שומר עליך מבחוץ, שנאמר (בהתהלךך תנחה אותך בשכבך תשמור עליך והקיצותך היא תשיחך" (משלי ו' - כ"ה) "בהתהלךך תנחה אותך" - בעולם הזה, "בשכבך תשמור עליך" - בשעת המיתה, "והקיצותך היא תשיחך" - לעתיד לבוא! באותה שעה נכנס שד בבתו של ארטבון שהיתה בת יחידה, ובאו כל הרופאים ולא הועילו לה, כיון שנטל ארטבון את המזוזה ושם על הפתח, מיד ברח אותו שד, ונטל רבינו הקדוש את המרגלית לעצמו.

(ירושלמי פאה פ"א)

פרשת השבוע

האזינו השמים ואדברה וגו'
(ל"ב - א')

מסופר על הגה"ק רבי יוסף דוב סולובייצק מבריסק זיע"א, ששאלו אותו פעם, למה שירת האזינו ארוכה כל כך ומקיפה ארבעים ושלושה פסוקים? לעומת זאת כוללת שירת הים ששרו על נס קריעת ים סוף וטביעת המצרים רק שמונה עשר פסוקים, וביותר קצרה שירת הבאר ששרו בני ישראל במדבר, ואין בה אלא ארבעה פסוקים בלבד. השיב הרב לשואלים בבדיחות הדעת: רבים מכם מכירים בודאי את הפתגם "הרבי לבדו יודע הרבה מאד, הרבי עם תלמידיו יודעים גם כן לא מעט, ואילו התלמידים לבדם אינם יודעים אלא מעט מאד". לפי מאמר זה מתיישבת היטב השאלה שנשאלה, שירת האזינו שר משה רבנו לבדו, ולכן היא שירה גדולה ומקיפה. שירת הים שעליה נאמר "אז ישיר משה ובני ישראל" קטנה היא משירת האזינו שמונה עשר פסוקים, אך כיון

שמשה מצרף את קולו בשירה זו, היא עדיין גדולה למדי, ואילו לגבי שירת הבאר שבספר במדבר נאמר במפורש "אז ישיר ישראל", שירה זו שרים אפוא התלמידים בלי הרבי, משום כך היא קטנה ומצומצמת מאד.

כי חלק ה' עמו (ל"ב - ט)

סיפר הגה"ק ה"חפץ חיים" זיע"א מעשה בהגה"ק רבי חיים מוולוז'ין זיע"א, שלמד בספר תנא דבי אליהו זוטא, וכשהגיע לפרק שני מצא שהוא מונה את מדותיו של הקדוש ברוך הוא, ומזכיר בכללו מדה שהוא שמח בחלקו, נתמלא לבו פליאה על הדברים, מה שייך לגבי הקב"ה "חלקו", הרי כל העולם שלו הוא? הלך והציע תמיהתו לפני רבו הגה"ק מוילנא זיע"א, (יומא דהילולא י"ט תשרי) אמר לו הגאון אין חלקו אלא ישראל, כפי שכתוב "חלק ה' עמו" והקב"ה שמח בחלקו, שמח בישראל בכל מצב שהם, אפילו בדורות שנתמעטו ממעלתם הרוחנית.

זמני השבת

זמני יציאת השבת
ירושלים: 6:44 ת"א: 6:45 ר"ת: 7:24

האזינו

זמני כניסת השבת
ירושלים: 5:32 ת"א: 5:47

העשיר שהפך לבעל צדקה

אל הרה"ק רבי מאיר מפרעמישלאן זיע"א נכנס אחד מצדיקי דורו וגילה את אוננו כי בכוונתו לנסוע לארץ ישראל. הקשיב רבי מאיר לדברים ושתק. אחרי כמה רגעים שאל "ומנין תיקח כסף לנסיעה?" השיב הצדיק כי בכוונתו לשהות בדרך אצל קרוביו ומכריו ולקבץ שם את דמי הנסיעה - ארבע מאות שקלי כסף. שוב שתק רבי מאיר ושקע בהרהורים, ואחר שאל: "וכלום לא כרוכה נסיעתך אל קרוביך בביטול תורה? מוטב כי תשב עמי באותו פרק זמן ותהגה בתורה, ואני אאסוף עבורך את הסכום הדרוש". חכך הצדיק בדעתו והחליט להיענות להצעתו של רבי מאיר.

בינתיים קרא רבי מאיר מפרעמישלאן לשמשו והורה לו להכניס לחדרו את כל האנשים המבקשים להיכנס. החלו הבאים להיכנס, ראשון היה יהודי עשיר, גביר בעמיו, הלה דרך כבר על סף חדרו של רבי מאיר, ולפתע הבחין כי בחדר שוהה יהודי נוסף - היה זה הצדיק שנענה להצעת רבי מאיר, נרתע איפוא הגביר לאחור ולא ידע את אשר יעשה - יכנס או יצא, כך עמד לו נבוך מן הצד וחיכה. חלפו דקות מעטות, שבעיניו של הגביר נדמו כנצח, והנה פצה רבי מאיר את פיו ופנה אל הצדיק ששהה בחדרו: "ברצוני לספר לך מעשה נורא ישמע גם האיש הזה" - הוסיף בהפנותו פניו אל הגביר - "וילמד מוסר השכל".

וזה היה המעשה שסיפר רבי מאיר: בעיר אחת התגורר עשיר מופלג, בעל נכסים רבים, ר' משה - זה היה שמו של העשיר - היה קמצן מופלג, אל ביתו של ר' משה מעולם לא הוזמן איש להיכנס, מעולם לא בא אורח בצל קורתו, מעולם לא זכה איש לסעוד לחם על שולחנו, לעיתים, אמנם נודמנו עניים לחצר ביתו, אך אל הבית פנימה לא הוכנסו. בעל הבית היה שולח אותם אל שכנו, אל ר' מתתיהו ירא האלקים וישר הדרך, "אצל שכני בודאי תקבלו מזון ומקום ללון בו" היה אומר העשיר הקמצן לאותם עניים. ואכן, אמת דיבר, בבית ר' מתתיהו זכו העניים בקבלת פנים נלבבת, בעלת הבית ואשתו נדיבי לב היו וקיבלו כל אדם, ויהי זה הדל והפשוט ביותר, בסבר פנים יפות. אותו ר' מתתיהו לא היה עשיר, רחוק היה מכך, אם כי בני משפחתו מעולם לא ידעו מחסור, אף כי אמצעיו לא היו רבים - תמיד היה ביתו פתוח לרווחה.

אם סבורים אתם, כי אנשי עירם של ר' משה ור' מתתיהו הוקירו את ר' מתתיהו הודות למעשי החסד שלו, ולעומת זאת, ולולו בר' משה הקמצן - טועים אתם! אמנם בני העיר

העריכו את ר' מתתיהו טוב הלב ורב החסד, אך הבריות כבדו והוקירו גם את ר' משה העשיר הקמצן, הנה כי כן, דרך העולם היא לכבד את העשירים אף כשאין הללו ראויים לכך כלל ועיקר! כיון שכך, התעורר בשמים קטרוג גדול על ר' משה העשיר, וכך אמרו דרי מעלה זה לזה: "אמנם בעולם של מטה חולקים לו כבוד וקוראים לו 'רבי משה' וכל זאת בשל עשרו, אך אצלנו, בעולם של מעלה, נדון כל אדם על פי מעשיו והתנהגותו ולא על פי עשרו!" נמנו וגמרו ליטול ממנו את כל עשרו ולהעבירו לידי - הלא ניחשתם? - לידי ר' מתתיהו! והנה הגיע אליהו הנביא זכור לטוב ואמר: "אין דנים איש על פי השמועה בלבד, אלך ואראה אם אמנם מגיע לו, לר' משה עונש שכזה!"

הלך אליהו הנביא ודמותו כשל עני והגיע אל בית ר' משה ביום חורף קר ומושלג. לגופו לבש בלויי סחבות וגופו רעד מצנה כעלה ברוח. בא אל פתח הבית וביקש להיכנס, באותה שעה לא שהה העשיר בביתו, פנה אליהו הנביא המתחזה כעני, אל המשרת שפתח את הדלת ואמר לו: "הרשה נא לי להיכנס פנימה ולהתחמם אצל התנור." "לא אוכל", השיב המשרת, מהר וצא מכאן, עוד מעט יבוא בעל הבית - אדם רע וצר עין הוא, ואינו מוכן לעזור לאיש, וכשיראה כי אורח נכנס לביתו בהיעדרו - יגרש מכאן את שנינו אל הרחוב המושלג".

עודם מדברים ואל הבית נכנס ר' משה בכבודו ובעצמו, עיניו נפלו על העני העומד בחדר המבוא, ושאלה נורקה מפיו: "מי האיש הזה? מה הוא מבקש?" ברוב מבוכה ופחד דבקה לשונו של המשרת לחכו, אך הנה פצה האורח את פיו ובלי להסס פנה אל בעל הבית ואמר: "האוכל לקבל כוס יין שרף להחיות את נפשי?" הבקשה עוררה את זעמו של בעל הבית. "גרש את האיש הזה מביתו!" צעק לעבר המשרת. והמשרת - צער רב מלא את לבו, אך בלית ברירה פנה למלא את פקודת אדוניו, הוא ניגש אל העני, הובילו החוצה וסגר אחריו את הדלת. מבעד לדלת נשמע קולו של העני, העומד בכפור, והוא בוכה, מפציר ומעורר רחמים, אך בעל הבית עשה עצמו כאילו הקול לא מגיע לאזניו והמשיך בעיסוקיו הרגילים.

כשנוכח אליהו הנביא זכור לטוב, עד היכן מגעת דרגתו הנמוכה של העשיר, כבש פניו בקרקע ובכה, על כי אדם מישראל מסוגל לנהוג כך! חזר ובא לפמליה של מעלה, והפעם לא היו בפיו מילים, הבינו דרי מעלה מתוך שתיקתו, כי גם אליהו הנביא מסכים עתה לביצוע גור הדין, שנחרץ על ר' משה העשיר הקמצן.

משל ונמשל

האזינו השמים ואדברה וגו' אמרי פי (ל"ב א')

יש להקשות מה שייכות יש לשמים וארץ לתוכחה שמוכיחים את האנשים בענין חטאים ועוונות? ועוד קשה מדוע אמר "אמרי פי" בלשון רבים והרי היה יכול לומר "ותשמע הארץ מאמר פי" ועוד צריך להבין מדוע לגבי שמים נקט דיבור ולגבי ארץ נקט אמירה? והענין יבואר על פי המסופר בתלמוד, אמר לו אנטונינוס לרבי, גוף ונשמה יכולים לפטור עצמם מן הדין, כיצד? גוף אומר נשמה חטאה כי מיום שפירשה הנשמה ממני הריני מוטל כאבן דומם, נשמה אומרת הגוף חטא כי מיום שפירשתי ממנו הריני פורחת באוויר כציפור. אמר לו:

אמשול לך משל למה הדבר דומה: למלך שהיה לו פרדס נאה והיו בו תאנים נאות והושיב בפרדס שני שומרים, אחד חיגר ואחד סומא, אמר החיגר לסומא, תאנים נאות אני רואה בפרדס, הרכיבני על שכמך ונביאם לאוכלם, רכב חיגר על גבי הסומא והביאום ואכלום. לימים בא בעל הפרדס, אמר להם היכן התאנים הנאות? אמר לו הסומא וכי יש לי עיניים לראות? והחיגר אמר לו וכי יש לי רגלים ללכת? מה עשה, הרכיב את החיגר על גבי הסומא ודן את שניהם יחד.

והנמשל: אומר רבי לאנטונינוס, הקדוש ברוך הוא מביא את הנשמה וזורקה בתוך הגוף ודן את שניהם יחד, שנאמר "יקרא אל השמים מעל" זו הנשמה, "ואל הארץ לדין עמו" זה הגוף (סנהדרין צא) נמצינו למדים ששמים הוא כינוי לנשמה וארץ הוא כינוי לגוף, וכן למדנו מהנ"ל שאין לדון ולהוכיח את הנשמה והגוף כל אחד בפני עצמו, כי על ידי זה יש חשש שכל אחד יאשים את חברו אבל בהיותם נידונים ונוכחים שניהם ביחד יהיו שניהם חייבים ואינם יכולים לפטור את עצמם, וזהו שאמר הכתוב "האזינו השמים" היא הנשמה שמכונה בשם שמים, "ואדברה" דיבור קשה בתוכחת מגולה, ואני גוזר שבזמן שאני מדבר את התוכחה לנשמה, אזי "ותשמע הארץ" שהוא הגוף את "אמרי פי" ואמר אמרי בלשון רבים דהיינו שני אמרים, גם מה ששייך לנשמה וגם מה ששייך לגוף, כיון שעל ידי כן לא יוכל הגוף לפטור עצמו ולתלות את האשמה בנשמה.

(עוד יוסף חי)

"ואז, כשכלו כל הקיצין", המשיך הצדיק רבי מאיר מפרעמישלאן את סיפורו, "קשה היה לו, למאיר, לישב במנוחה ולראות כיצד מוטל גזר דין כל כך קשה על אדם מישראל, יהודי שנלכד בחטאיו כזוב שנתפס בקורי עכביש. לא יכול איפה להבליג, קפץ ממקומו ואמר: רבותי! כלל גדול בידינו: אין עונשין, אלא אם כן מזהירין אני אהיה שליח בית דין, ואלך לזהיררו אזהרה אחרונה. והיה - אם יסכים העשיר ר' משה להעניק ארבע מאות שקלים של כסף ליהודי הזה, הרוצה לעלות לארץ הקודש, ונוסף לכך יקבל על עצמו להיטיב את דרכו ולגמול חסד עם הבריות - ימשיך עשרו להיות בידיו, אך אם, חלילה וחס, ימשיך ר' משה בדרכו הרעה - גזר הדין יתקיים: כל רכושו ילקח ממנו, וכל ימי חייו יהיה סמוך אל שולחנם של אחרים.

סיים הרה"ק רבי מאיר מפרעמישלאן את דבריו, המתין קמעה ואחר כך אמר בפנותו אל היהודי העשיר שעמד בפתח החדר: "הרי ר' משה נמצא כאן, נשאל איפה את פיו". בטרם סיים את דבריו, בקע ועלה בחדר קול בכי, וכעבור רגע צנח הגביר ארצה, מתעלף. שעה ארוכה ניסו לעוררו מעלפונו, וכששבה אליו רוחו וחזרו אליו כוחותיו, ניגש האיש אל רבי מאיר ואמר: "כנים דברי רבנו, חטאתי, עויתי ופשעתי, ואני מקבל על עצמי לעזוב את דרכי הרעה ולהיטיב את מעשי, והלוא נאמר: 'מודה ועוזב ירוחם!'". ובדברו, הוציא הגביר מכיסו ארבע מאות שקלים ומסרם לידי האיש היושב בפנית החדר, אותו אדם צדיק שעליו אמר הרבי, כי ברצונו לעלות לארץ ישראל. "אנא!" ביקש הגביר, "בהגיעך לירושלים, הזכר את שמי לברכה אצל הכותל המערבי!" ובעורת ה' זכה הצדיק לעלות עם בני ביתו לארץ ישראל, בלי שיבטל זמנו ותורתו על איסוף מעות לשם כך.

והגביר ר' משה? - הוא שינה את דרכו מן הקצה אל הקצה. ביתו היה פתוח לרווחה ועניים היו בני ביתו. עד מהרה יצא שמו לתהילה בכל קהילות ישראל כבעל צדקה וכמכניס אורחים, ונכסיו הרבים היו לברכה לו ולאחרים.

צ'ין אדם לחברו

זהירותם של חז"ל

רבי חנניה היה מגדולי ישראל, וכדי לפרנס את משפחתו עסק במסחר בדבש שהיה מצרך שהופק בסביבות עירו ציפורי. חביות רבות הן של דבש דבורים והן של דבש תאנים מונחות היו במחסנו, ולשם היו מגיעים לקוחות לקנות סחורה. יום אחד הגיעו אל מחסן הדבש אנשים מעיר אחרת, ורצו לקנות דבש רב, מכר להם רבי חנניה את הכמות הגדולה שבקשו, וקיבל תמורתו סכום כסף נכבד, הקונים יצאו כשחביות הדבש על שכמיהם, העמיסו אותם על גמלים ופנו לשוב לעירם. כשמעמד רבי חנניה לנעול את המחסן ולשוב לבית המדרש, התברר לו כי במקום למכור לאנשים דבש דבורים, מכר להם בטעות דבש תאנים. מיהר לרחוב העיר, לחפש את הקונים ולומר להם כי טעה, אולם הללו יצאו כבר את העיר, ואיש לא ידע להיכן הלכו. צער רב מלא את לבו של רבי חנניה, על הנזק שנגר לקונים, ועל כך שאין ביכולתו לתקן את המעוות. חלף זמן, ואותם קונים שוב הודמנו לציפורי, הכירם רבי חנניה ורץ לקראתם כדי לתקן את טעותו, "רצוני להודיע לכם", אמר, "כי אותו דבש שמכרתי לכם בפעם הקודמת לא היה דבש דבורים, אלא דבש תאנים, מתוך טעות נתתי לכם ממנו, ועתה מוכן אני להחליפו!" השיבו הקונים: "אין כל פסול בדבר, להיפך, הדבש הוא היה טוב למלאכה שבה אנו עוסקים, ממנו חפצנו לקנות אז,

וממנו חפצים אנו לקנות גם היום. לא היתה כל טעות". שמח רבי חנניה על שלא נכשל בהונאה אפילו בטעות, ולמרות זאת, נהג לפנים משורת הדין, ואת כל הכסף שקיבל בעבור אותו הדבש נידב לבנין בית מדרש חדש בעיר ציפורי.

ענוותנותו של רבי עקיבא אייגר

כשהשיא הגה"ק רבי עקיבא אייגר זיע"א את אחד מבניו בעיר לומזה, הסבו עמו בסעודת שבע ברכות כעשרים רבנים. כשהגיעו סמוך לברכת המזון ראה ר' עקיבא אייגר שלא הזמינהו לשאת דברי תורה, וכי הסעודה עומדת להסתיים, לא כבש את רעבו וצמאונו לחדש בתורה, קם ודפק מעצמו על השולחן והכריז כי ברצונו לומר דבר תורה, ומיד החל להשמיע פלפול חריף. בין המסובין היה רב אחד שהקשה לרעק"א כי לדעתו המשנה במסכת ערלה סותרת כל יסוד פלפולו. רעק"א התחיל לפרק את הקושיה בפילפולים שונים ועמד על דבריו, אולם אחרי ברכת המזון פנה במפתיע לפני כל המסובין דעו נא רבותי, אף על פי שתירצתי את דברי ודחיתי סתירת המקשה, האמת היא כדברי הרב המקשה, והיות שהשמעתי חידושי תורה מבלי שנדרשתי מכם והיתה זו התנשאות מצדי, לכן נענשתי מהשמים תיכף ומיד שנעלמה ממני משנה במס' ערלה.

הילולא דצדקיא

שבת קודש י"ג תשרי

הרה"ק רבי שלום שכנא מפראדיש ב"ר אברהם המלאך (תקפ"ח) הגה"ק רבי עקיבא אייגר ב"ר משה (תקצ"ח) יום ראשון י"ד תשרי

הרה"ק רבי ישראל ב"ר שבתי מקאזניץ (תקע"ה)

הרה"ק רבי יוסף צבי ב"ר ישראל דושינסקי (אב"ד ירושלים - תש"ט)

יום שני ט"ז תשרי

יעקב אבינו

הרה"ק רבי מרדכי מנדבורנא ב"ר ישכר בער (תרנ"ו)

יום שלישי ט"ז תשרי

הרה"ק רבי שמעון מירוסלב ב"ר ישראל (תרנ"ו)

הגה"ק רבי צבי הירש ב"ר שלמה שפירא (דרכי תשובה - תרע"ו)

יום רביעי י"ח תשרי

הגה"ק רבי משולם איגרא ב"ר שמשון (אב"ד פרעסבורג - תקס"ב)

הרה"ק רבי נחמן ב"ר שמחה מברסלב (תקע"א)

יום חמישי י"ט תשרי

הגה"ק רבי אליהו ב"ר שלמה זלמן (הגאון מוילנא - תקנ"ח)

הרה"ק רבי יעקב יצחק ב"ר אשר (היהודי הקדוש - תקע"ד)

הגה"ק רבי אליעזר (יחזקאל) ב"ר יצחק פאפו (פלא יועץ - תקפ"ד)

יום שישי כ' תשרי

הרה"ק רבי אברהם יהושע העשל ב"ר יעקב (רבי העשל מקראקא - תכ"ד)

זכותם תגן עלינו ועל כל ישראל אמן

פרפראות

אמר הרה"ק רבי מרדכי מנדבורנא זיע"א (יומא דהילולא ט"ז תשרי) תשובה סגולה לפרנסה כי תחת כסא הכבוד יש אוצר גדול של כסף, דהרי מחצית השקל שהראה הקב"ה למשה ואמר לו כזה יתנו, הוציאו מתחת כסא הכבוד כדאיתא במדרש, ועל תשובה הרי אמרו חז"ל "גדולה תשובה שמגעת עד כסא הכבוד" וממילא כאשר כבר נמצא אצל כסא הכבוד, יכול בנקל לקחת גם מהכסף של האוצר הגנוז שם.